

Yazıçı və zaman

Natiq Məmmədli imzası ədəbiyyatsevərlərə yaxşı tanış olan yazıçıdır. Onun “Ləyaqət düsturu”, “Körpüdə ümid”, “Qəhrəmanım sənsən”, “Sev” adlı hekayə topluları və romanları mövzu rəngarəngliyi qədər, dinamikası ilə də seçilir.

Yazıcının hekayələri nəinki oxucu rəğbəti qazanıb, həm də yerli və beynəlxalq müsabiqələrdə ədəbiyyatımızı layiqincə təmsil edən bədii mətnlər kimi də ədəbiyyat tariximizə daxil olub. “Dolma” hekayəsi Nəsimi Milli ədəbiyyat mükafatına layiq görülmüş. “Bekkətə salam” hekayəsi türkdilli ölkələrin yazarları arasında keçirilən Mahmud Kaşğarlı beynəlxalq hekayə müsabiqəsinin milli seçim turunda 2-ci mükafatı qazanıb.

Natiq Məmmədli ədəbi gündərimizdə aktual olan mövzulara öz baxış bucağından yanaşmağı bacaran nasirdir. Onun “Şuşa

narratorun düşüncələri ilə başlayır. Məhz Sarı Qarayev adlı bu məmurun öz yazıçı dostuna Səid və Müjdə sevgisini nəql etməsi ilə yeni, interkultural kontekstli bir sevgi romanı yaranır. Romandakı hadisələrin müxtəlif məkanlarda – Bakı, Banqkok və Şri-Lankada cərəyan etməsi mövzunun müxtəlif mədəniyyətlər və sosial kontekstlərdə açılmasına imkan verir.

Natiq Məmmədli romanda “Yaxşı və Aşiq” məhəbbət dastanımızla paralellər aparır, lakin bu paralellər fərqli bədii priyomla gerçəkləşdirilir. Məhz adını Sarı Aşıqdan alan miqrasiya məmuru Sarı Qara-

Həyat gerçəkləri realizm güzgüsündə

dumanı” hekayəsi Vətən müharibəsindəki zəfərimizdən öncə qələmə alınıb və o zaman işğalda olan Şuşa obrazı həmin dövr ədəbiyyatında təzahür edən analoji təsvirlərdən fərqlənir, yazıçı məlum həsrətin tam fərqli rakursdan ifadəsini təqdim edir.

Ömrünün professional məqamını jurnalistika ilə bağlayan Natiq Məmmədlinin obrazlar qalereyasında media ilə, qəzetçiliklə bağlı obrazlar özünəməxsus yer tutur. Yazıcının “Yiyəsiz baş” hekayəsi bu qəbildəndir. Hekayədə əsas vurğulanan məqam jurnalist etikası, peşəkarlıq və “xəbər ovu” kəsişməsidir. Əslində, hekayənin adındakı “yiyəsiz baş” ifadəsi mətndə təsvir olunan qətl hadisəsi ilə deyil, qeyri-peşəkar jurnalistlərlə bağlıdır. Peşəkarlığı xırda məişət məmnunluğuna dəyişəndə mükəmməl xəbər, məlumat hazırlamaq qabiliyyətinə malik jurnalist də öz mənafeyyatını qurban verərək sadəcə aqlın, düşüncənin, istedadın tərk etdiyi “yiyəsiz başa” çevrilir.

Natiq Məmmədlinin “Körpüdə ümid” adlı debüt romanı baş qəhrəman olan Ümid adlı uşağın məsumluğu və Pirdəlinin “dəliliyi” prizmasından gerçəkliyin dərkini kimi fəlsəfi bir məqamı bədii kontekstdə işıqlandırır. Müəllif uşaqla Pirdəlinin başqaları üçün əlçatmaz olanı görüb eşitməsinə imkan verən dünyagörüşünün saflığını ruhuna maddi dünyanın kəsafəti hopmuş insanların çirkənlənmiş dünyagörüşü ilə qarşı-qarşıya qoyur. Romanda cəmiyyətin qanunlarına kor-koranə boyun əyərək öz fərdiyyətini itirən insanın maddi həyata uyaraq şüurun diktə etdiyi qanunlara tabe olmaqla mənafevi ilə, təhtəlsizlilə əlaqəni itirməsi vurğulanır. Bu çərçivəyə, qılafa sığmayanlar cəmiyyət tərəfindən “dəli” elan olunur və rədd edilir. Təhtəlsizliyin qanunları ilə yaşayan, şüuru inkar edən Pirdəli obrazı bu sosial normaya müqavimət simvoluna çevrilir, dünyanın “normal” və “doğru” qavranılması arasındakı faciəvi itikireliyi vurğulayır.

Realizmlə magik realizmin qovşağında dayanan “Körpüdə ümid” romanı 2015-ci ildə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin nəsr nominasiyası üzrə “Qızıl kəlmə” mükafatını alıb. Əsər 2018-ci ildə Türkiyədə də işıq üzü görüb.

Natiq Məmmədlinin 2021-ci ildə çap olunmuş, “Yalnız sevnələr anlar” epigrafi ilə oxuculara təqdim edilən “Sev” romanı iki gəncin məhəbbət hekayəsi fonunda insanın mənafevi seçimlərinin təzadlı dünyagörüşləri, dini doqmalara, nəfs və savaqlar kontekstində necə formalaşdığının bədii planda həllini təqdim edir və əsərdə istənilən məqamda sevgini seçmənin, ona sayğı ilə yanaşmanın insanlığın gələcəyə miras kimi ötürə biləcəyi bəşəri dəyərlərdən ən önəmli olduğu vurğulanır.

Romanın qəhrəmanları olan fərqli dirlərə və mədəniyyətlərə mənsub iki gənc – Səid və Müjdə sevgilərinin həyəcanını hiss etdikləri ilk andan daxili mənafevi çəkişmə, sevgi və vətən arasında seçim, ailəvi münəfişələr, cəmiyyətin gözləntiləri, dini qadağalar, milli kimlik kimi dərin konfliktlərlə üzləşirlər. Əsər 2018-ci ilin yanvar ayında Bakıda miqrasiya xidmətində işləyən əsas

yevin bu sevgi hekayətinin qəhrəmanları ilə rastlaşmasındakı təsadüfün sirri vasitəsilə Müjdə Səid məhəbbətinin sakura möcüzəsini buta verilmiş aşiqlərin dastanının mistik gücü ilə birləşdirir.

Natiq Məmmədlinin “Sev” əsəri postmodern poetika, mistik realizm elementləri, gerçək həyat lövhələri, irfan-folklor obrazları və fəlsəfi qatlarla zəngin polifonik roman kimi müstəqillik dövrü ədəbiyyatımıza daxil olub.

Yaradıcılığı mövzu, janr, ədəbi cərəyan baxımından rəngarəng olan yazıçı dramaturgiyada da qələmini sınaşıdır. Natiq Məmmədli nəsrində təzahürlərini izlədiyimiz absurdizm onun dramaturgiyasında daha ardıcıl şəkildə görünür. Onun “Dumana bürünmüş”, “Əmanət”, “Müqəvva” pyesləri Azərbaycan absurd teatrının fonduna daxil olan dəyərli ədəbi nümunələrdir. Bu pyeslər içində “Dumana bürünmüş” pyesi xüsusilə seçilir.

Müəllifin özü də müsahibələrinin birində bu pyesin yaradıcılığında özəl yeri və önəmini vurğulayır: “Bu pyes Şuşanın azad olunmasından 7–8 il əvvəl yazılıb. Orada da insanlar Qalaya – Şuşaya qayıtmaq istəyirlər. Həmin insanlar qalalarını itirdikləri üçün özlərini də itiriblər. Qalaya qayıtmaq istəyən insanlar ora dumanla qayıdırlar. Duman, ümumiyyətlə, çox sevdiyim bir elementdir. Bu element mənim çox köməyimə gəlir. Ədəbiyyatda duman elementi çox işlənilib. Kafkanın əsərlərində Praqa dumanı var, rus ədəbiyyatında Peterburq dumanı var, ingilis ədəbiyyatında London dumanı var. Mənim ən çox sevdiyim duman öz dumanımızdır, Şuşa dumanıdır. Bu dumanın yaradıcı gücü digər dumanlardan heç də az deyil”. Qeyd edək ki, bu pyes 2017-ci ildə “Səda” tədris teatrında Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin Musiqili teatr aktyoru fakültəsi tələbələrinin iştirakı ilə səhnələşdirilib.

Natiq Məmmədlinin yaradıcılığı bir kaleydoskop kimi həm varlığa dair dərin fəlsəfi düşüncələri, həm də gündəlik həyatın realist eskizlərini əks etdirir. Onun əsərlərində realizm absurdizmlə, postmodernlə, magik realizmlə yanaşı təzahür edir, bədii palitrasındakı parlaq çalarlar müxtəlif yaş kateqoriyasına aid olan, fərqli peşə sahiblərinin daxili aləmini, hisslərini ustalıqla bədii mətnə çevirir.

Elnarə QARAGÖZOVƏ,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent